

Մանգրամի Էֆեմար

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԵ ՄԻՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԵ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՄԵՆԵ

1866 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1 ԲԵՆԶԵՄՊԻՀ

ՆՈՒՄԵՐՈ 214

Մանգրամի Էֆեմար համար 6 հանդիսանում է 300 հիւսիսե վերին, սենյակի գլխավոր, բոլոր փարապետների իշխան օլորոգ, 200 զ" օլորոգ, այլը 100 զ" օլորոգ, վե նիւսիտի տախի 50 ար փարապետ ստիւլաճագ արք:

Իւսնալթըն զեհէր սալթըն իշն, պիրինճի տեֆաւտա 5, իքինճի տեֆաւտա 2, վե իւշիւնճիւ վե սայիր տեֆաւտա 1 էր զուրուշ տընսճագ արք:

Մեքթուպ վե սայիր, Պէյ-օղլունտա տօղրու-ե-ե-ե 467 նիւսեթուլե իւնեւտ ԼԵՎԱՆՍ ԶԵՐԱՆՑ Թագ-ե-նէսինտ, Կարապետ 8. Փանսեւտե կեօնտերիլեճե-թի:

ԻԼԱՆ

Տիւնքի կիւն կիճ գալտընտան, դա-
վեթամըզ պու կիւն չեգարըմըշ տըր:

ՀԱՎԱՏԻՍՈՒԹ ԹԵԼԵԳՐԱՖԻՅԵ

(Աճ-ն- Հ-ն- Բ-ն- Գ-ն-)

Փարիս, 10 դեկտ. առաջամըն սաւթ
8 վե 20 տագրգասընտա:

Իսհամը սւմուլիյե:

Փարիս, 52-75. 55-60.

Լոնտրա, 521-4. 521-2.

Բաբա հաղրեթէրի Ֆրանսա դապիթանը-
նա իթապէն իրատ իթտիկի պիր նութգ-
տա, Ֆրանսա ասիէրինին Բոմա Թորաղընը
Թէրք իթմէսինտէն տօլաեր թէչէքի իթ-
միշ, վե օնլար չեգարըզ կիպի իթթիւլ կիւ-
րուհունուն Բոմասա կիթէճէքէրի իթթիւլ-
լին պէսան իյլէմիշ տիր:

ՀԱՎԱՏԻՍՈՒԹ ԶԱՄԻՆԻՅԵ

Էվգաֆը հիւսնուն թէֆթիշ մեճ-
լիսի աղալըղը Մեքքէի միւքէրէմէ փա-
յէլու լէրինտէն խարըթի Սայտիւլ Բաճ-
ման էֆէնտիգատէ ֆաղիլէթու Մուս-
թաֆա էֆէնտիկէ:

Մեճիսի վալեա աղալընտան սէա-
տէթու Բալալաքիէֆէնտի հաղրեթէրինէ
րիւթպէի ուլա սընըֆը էվլէլի:

Էրմէնի բաթրիգիսանէսի գարուքէթ-
իւլաալըղը իրտմէթինտէ միւսթալիտէմ
Յարու թիւն էֆէնտիլէ րիւթպէի սալիտէ:

Մեքթուպի մալիյէ խիւլաֆասըն-
տան Հիլմի էֆէնտիկէ, վե րիֆաթ պե-
յէ, վե Ալի պէյէ, վե ճէլալէտտին պե-
յէ րիւթպէի սալիտէ թէվճիշ պուլլուլ-
մուշ տուր:

— Կէչէն կիւնլէր Կէյվէ թալաֆլա-
րընտա Լէֆթէր թաղըմընտան օլուպտա,
կէչէնլէրտէ Էմին աղա նամ գալթը խա-
նէսինտէ պաթըպ էօլտիւրէն Նիզօլա նամ
հայտու սլորո ռէրիկէրտէսի տախի վուրուլ-
մուշ, թուլթուլմուշ, վե իզմիտէ կե-
թըրիլէ խալ:

Մերգուլ հայտու հասան լաշա հաղ-
րէթէրի հուղուրունտա իսթինթագ օ-
լունտուգտա, Ֆիլ հաղըգա Էմին աղաեր
քէնտի էօլտիւրիւկիւնի իզլար իթմիշ,
պիր չօգ Եաթագլար խալէր վէրմիշ,
իւզէրինտէն մէրհուլ աղանըն կիւմիւշ
գարիլարը վե սայիր շէյլէրի չեգմըշ, վե
քէնտիտէ պիր գաշ կիւնտէն սօնրա գուր-
շուն Եարասընտ տաեանամաղընտան
էօլմիւշ տիր:

Լա թիւրքիտէն ալարաղ, 206 նիւ-
մէթուլ Մանգրամէտէ Լէֆթէրին իզմիտ
ճիւլարընտա պիր շէֆթիկէ կիթտիկինի,
վե պէքթիսինտէն օն թանէ գըշըզ ապա
իսթէտիկինի պիրտիմիշ խալ, հալ պու-
քի մահը հալին 25 թարիլիյէ իզմիտ
տէն ալարըմըզ էմինլէթ շաեան պիր
մէքթուպ, մեյ քիւր հալաթիսի քեամի-
լէն ճէրհ իլէ, Եօլճուլարըն քեամիլ էմ-
նիլէթ վե րահաթ իւզըն հէր թարաֆտա
կէպիթէրինի վե էվլէլէրի պիր տէր-
պէնտտէ Եալընըզ իքիշէր իւշէր քիշիվար
իքէն, շիմալի իսէ, օնսու օն իքիշէր քիշի
պէքթէքտէ օլուպտալարը, վե պիր թա-
րաֆտան աղաճըզ պիր սէգնիթի ալարը-
լարը կիսլի հիւքիւմէթէ իսպարա միւ-
սարաւթ իյլէմէքաէ օլուպտալարըն պիւ-
տիրմիշ տիր:

— Մուսլիսէրէն պիր գաշ թիւճճար-
լար իզմիտտէն Պէրդամաղա 127 պին դու-
րուշուզ նագտէն էմանէթ կէօնտէրմէք-
տէ իքէն, Մէլէմէն Եօլունտա հայտուտ-
լուր շէվիլիպ ալմըշար իսէտէ, 100 պին
դուրուշ գատարը էլէ կէչիլիլէրէք սա-
հայլէրինէ թէրք օլունտուղու հալա-
տիստէն տիր:

— Պիր գաշ տէֆա տըր զեքրինի կէչ-
տիկիմիպ Նիկոլոս Եպիսկոպոս տիւնքի-կիւն
Ատանասան կէլմիշ, պէրապէրինտէ գաղ-
թիլէ պուլա նուղու հարտէ րաթրիլ:

Խանէնէ թէսլիմ օլունմուշ, վե օրաուտան
աալի մէսմուլմիլէ կէօրէ ֆրիլիտէ թէ-
հիլէ օլունտան պիր օտաեա նագլ խալ-
միշ տիր:

Նիկոլոս Եպիսկոպոսուն ճիւմանի
ճիւնհալարընը պէրթարաֆ իտէլիմ, քի-
լիսէ վե մեյհէպէ, վե քէնտի ալմիլինէ
գարշը իճրա իյլէտիկի հաղարէթէր կիզ-
լիտէ գաթալըտա օլմաերպ, իլա մէշհու-
տու ալմէ օլունտուտան, պիրթապի
լալմ կէլէն ճէգաեր շէքմէլի, վե էկէր
իսթիլմըգտա գալտըղը կիպի իսէ, Նէր-
սէս սրբազանըն պիր Ումուլ մէճիս կիւ-
նիւ, « Ոնլարը տէյիլ Եպիսկոպոս, հաթ-
թա պիր սարկաւագ պիլէ թանըմագ
ճայիլ տէյիլ տիր » տէտիկինէ թէվճի-
գան, Թուեաեա րիլինճէ կիտէր իքէն,
էվտէքի պուլլուլու տալիս դայպ իթտի-
կինի անլամալը տըր:

Եաղըզ քի, կէվալը Նիկոլոս Եպիս-
կոպոս Հօլասեան վարդապետ կիպի, պիր
թաղըմ ֆաղիլէթու վե սէմահէթուլ-
գերապալճաուրար հուգուրունա չըգամա-
հաճագ տըր, էկէր օնլարըն հուգուրա-
րընա չըգստ խալ, պէլքի մէրգուլ վար-
դապետ կիպի « Ֆաղիլէթու » սըֆաթը-
նը գաղանըր իտի:

Ֆաղաթ պու ճիւմլէ իլէ տալիս, Նի-
կոլոս Եպիսկոպոս պիւթիւն պիւթիւն
կաթուղիկոլուգտան իւմիտի գաթ իթ-
մէմէլի տիր, զիւրա իշիթտիկիմիլէ կէօ-
րէ, լուհանի վե ճիւմանիլէր իշինտէն
պաղը քիմէմէլէր, քիճճ պիլիլի նէ նիլէ-
թէ մէպի տիր, պէլքի մէրգուլմա պիր
գաշ պին իրա պուլլունտուղունու իշիթ-
միշ օլմալարընա մէսին տիր, շիմալտէն
« Էֆէնտիմ ճէլպէգէլի առամ տըր », իշ-
կիւղար առամ տըր հէրհալտէ Եինէ Սիսէ
կաթուղիկոս մէրգուլ օլմալը տըր » տի-
մէքաէ իսիլէր:

Քուհանի վե ճիւմանի մէճիլէլէ մէր-

գուման ճիշդ պիտի վազըլծուա կաթնուղե-
կոս թանրամանածաղընա գարար վեր-
միշէր, վէ. Գոպը-Ալեյի պիտի չօղ տէֆա օլ
խուսուստա թաճիզ իթմիշէր, վէ տիւն-
եաեա իլան իլէմիշէր իքէն, աճէպա,
մէրդուսուն կաթնուղեկոս սըֆաթընը
ալտըլտուն սօնրա կիտիպ Սիստէ օթուր-
մասը ինթիմալտէն օլապիլէճէ քմիտիր,
պիղճէ միւմքինսիզ տիր տէյէմէյիզ, խու-
սուսիլէ Նիկողոս եպիսկոպոս եօլտան
կէլմիշ օլմասըլա, էլպէթթէ պիր գաչ
տէֆա համամա կիտիպ, քեաֆֆէյի
կիւնահարը քիրլէրինտէն թէմիլէնէճէք
վէ սուրբ վէ մաքուր օլաճագ ուրբ. յա-
քին շուսու պիլիլիլ քի, օլ վազըլծ կա-
թնուղեկոս լուզ տէնիլէն շէյէ հէր քէս
րէգալթէ նազարըլա պազըպ, վէ միւ-
լէթտէ ալէմնէզտիստէ քէթագէ օլաճագ
ուրբ.

— Բաթրիքխանէտէ վերիմիշ օլան գա-
րարարըն սուրէթ իլ. դապէթամըլտա տէրճ
օլունմագ իւզրէ Նոյիմ. 28 թարիլէ եա-
զըլտագ, աիկէր տէֆալար կիպի թա-
րաֆըրգա կէօնտէրիլի իտէտէ, տահա
տիւն ախշամ օտամըլա կէլմիշ օլունպ, վէ
դաթէն ճիւմա իրթէսի շըգարըլան Մա-
սիստէ սուրէթի օգուսմուշ օլտուղուն-
տան, վէ մէգ քիւր յայիհատա Նիկողոս
եպիսկոպոս իլին Աստնատան եօլա շըգա-
լըլըն տրր տէյի եազըլմըն իքէն, տիւն-
քի կիւն կէլմիշ օլտուղունտան տէրճին-
տէն սարֆըր նազար օլունմուշ տուր.

Բաթրիքխանէնին մէգ քիւր գարարա-
լընը մէմուսնէն տէրճէ հազըրըլ. լաքին
էկէր էօյլէ պաչգա դապէթատան տէօրթ
կիւն սօնրա տէյիլ, տէօրթ սաաթ սօնրա
տախի կէօնտէրիլէճէք, եախօթ թարա-
ֆըրմըլա կէլէճէք իսէ, տէրճինէ իրթի-
քեապ իթմէյէճէ կիմիլտէն, նաֆիլէ եէր-
տէ պահմէթ չէքիլմէմէսին տախի իկ-
թար իտէրիզ.

Շուսա էսէֆ իտէրիլ քի, բաթրիք-
խանէնին քէնտի միւլտա իթմիկի պիր
թահրիթաթ, բաթրիքխանէտէն Պէյ-օղ-
լունա էկէր տէօրթ կիւնտէ կէլիլ իսէ,
աճէպա թաշըալարա կիտէճէք թահրի-
թաթլար իլին գաչա՛ր պլար իզթիլա իթ-
մէքտէ տիր.

— Պիր գաչ տէֆա ուրբ պիւ միւնասէ-
պէ իսթիմալ իթմիկիլմիզ կիպի, տիւնքի
Գաթիթի մարապետ պահաւնտա տախի,
գարդապետըլէր էլլէնմէմէյէ «նէզը» իթ-
միշէր իքէն, տէյի եազըլան ճիւմէտէ
իսթիմալ իթմիկիլմիզ (նէզը) լուղէթի-
նի շօզլարըն ճիւ անլամաուրըլարը, վէ
պազըլարըն տախի (զ) եր (շ) օգուսուղ-
լարը մէմուսիլմիզ օլտուղունտան «սաաթ»
եախօթ «սէլա» իթմէք տիմէք օլտու-
ղունու պէեան իտէրիլ.

— Կիրիտ հազըրնտա հէրքէսին հա-
վաաիս պէլլէմէքտէ օլտուղունու պիլէ-

լէրէք, էօթէտէ պէրուտէ պիր թազըմ
Եաւնանլարըն, թալիս նամ վարօր հազ-
ըրնտա տիւլիւ արաճիլի նէշը իթմիք-
լէրի մէմուսիլմիզ օլունշ իսէտէ, ճիւ պիր
դազէթա վէ թէլէկրաֆտա էօյլէ պիր
շէյ օգուսմուրըլըն իսապէր վէրիլիլ.

Տիւնքի Լէվանթա օգուսուղունա
կէօրէ, պու կիւնքի պիւլիւք նիւտիւ-
սինտէ պազը հապատիլէր օգուսմուրը-
մըլ, էմիլիլթէ շաեան շէյլէր կէօրիւն-
տիւկիւ սուրէթտէ, պիղտէ պէեանընա
միւսարաաթ իտէրիլ.

— Իքի սէնէեէ եազըն թապ Ե. նէշ-
րինէ ալէվամ իթմիկիլմիզ վարապայի Հա-
վաաիս նամ դազէթանըն շիմտի իսթի տէ-
եիլթիլիլէրէք Ծիաճան օլտուղուն վէ
պաչգա գալէմ վէ զաթլար իտարէսի
թահրիթա պուլունտուղա միլիւմ
տուր.

Մէգ քիւր դազէթանըն ճիւմա իրթէ-
սի շըգարըլան 9 ունճու նիւսիսինտէ
ՄԱՆՁՈՒՄԷԻ ԱՐԹԵՔԸ իւնվանըլա Միւնա-
տիլի Էրճիեաս, վարապայի Հապատիս,
վէ Մանգուսէյի Էֆքեար հազըրնտա ի-
քի եիւզ սաթըրա եազըն պիր հազարէթ
վէ իսթիհզա պահա օգուսմուշ տուր.

Մէգ քիւր պահաա, գեքրի կէլէլէն
իւշ դազէթաեա հազարէթ վէ իսթիհզա
իսթիլէք իլին, տէրճ իթմիքլէրի պահա-
լարըն վէ կէօսթէրաիկի եօլարըն, վէ
վէրտիկի նասիհաթլարըն ալա բաթրիք-
խանէ թարաֆըրտան տիլնէնիլմէյիպ,
իլա հէր շէյին մուղայիլի իճրա իսթիլիկի
կէօրիւլտիւկիւ պիր վէսիլէ վէ հազպ
տէյի իթթիլազ օլունմուշ տուր.

Մէգ քիւր պահա եազան վէ տէրճինի
ճայիլ կէօրէլէր հազըլարընտա կէրչի իլ-
հարը թէլէք քիւր իտէրիլ, ֆազաթ,
հէր նէ գաաար էմիլ թէքէպիւրի րէտտ
իտէնլէրաէն իսէքտէ, շի՛ շարէ քի մէգ քիւր
պահաա ճէվապ վէրէճէք գաաար ուշազ
կէօնիլլիւ օլմասըլմըլտան, վէ Էֆքեար
վէ մաթպուլաթ սէրպէսիլէթինէ քէմա-
լի իրայլէթ իտէնլէրաէն պուլունտուղուն-
մուղտան, տէյիլ եալընըլ մէգ քիւր պահաա
մոնէնտ, հաթթա օնտան տահա պեեա-
տէ թահգիրամիլ պահալար տէրճինէ տէ-
վամ իլլէտիկիլտէ, մէմուսնէն վէ իթթի-
լարէն օգուսմուրըլը պէեան իթմի-
կիլմիզ իլէ պէրապէր, շու գըսաա ճէվա-
պ տախի վէրիլիլ. եանի տիմէք իսթէ-
րիլ քի, դազէթա տիմէք պիր հիւքիլմէթ,
թօր վէ թիւֆէնք տիմէք օլմանըլ, իլ-
լա պիրիլ իսթար իտիճի, վէ նասիհաթ վէ-
րիճի, վէ Էֆքեար պէեան իտիճի տիմէք
օլտուղունտան, Միւնատի վէ վարապա-
քէնտի վազիլլէրիլիլ հալա իճրա իթմիշ-
լէր, վէ Մանգուսէ տախի իճրա իթմէքտէ
տիր. էմմա, բաթրիքխանէ վէ Էհալի
վէրտիկի նասիհաթը տիլնէմէլ, վէ իկ-
թար ու Էֆքեարընա գարըն հարէքէթ ի-

տէր իմիշ, արթըզ պիգիմ գարընաճաղը-
մըլ շէյ տէյիլ տէր. Պիլ տիւնեաա, եազ-
ուրըլ վէ տէրճ իթմիկի պահաա անիտէ
էմիլ վաաիշահի կիպի իճրա օլունուր,
վէ եախօթ իլհամըր րէպպանիլէ իթա-
աթ իտէր կիպի հէրքէս իթաաթ իտէր
պիր դազէթա վար իտուկիլի իլիթ-
մէմիլիլ տիր, վէ օլապիլիլ տէյիլտէ ի-
նանամաերը, յաքին, էկէր Ծիաճան շու-
Միւնաթէյի պիլղաթ քէնտիլ իճրաեա
միւլթէտիր օլապիլիլ իսէ, կէօրտիւկիւ-
միւլտէ ինանըլ վէ պիւլիլէք Ե. նա վէ
թէլէք քիւր իտէրիլ.

վէ Ծիաճանա շու միւնասիպէթլէ
իսապէր վէրիլիլ քի, ալիլ մալտէ պիր
պահա տախի րէյալմալէրլէր, րէսուլար,
պիլիլէր, վալիլէր վէ բաթրիլէր հազ-
ըրնտա տէրճ իլլէտէ, հազըլաթը հալի
իսապէր վէրմիշ օլուն, շիւնքի պիլնէրճէ
սէնէլէրաէն պէրա վէրտիլլէրի նասի-
հաթլարըն իճրաաը հալա կէօրիլլէմէ-
մէքտէ տիր.

— Պու կիւնքի Գուրիտէ, դիկ, 2 թա-
րիլիլ Գանտիաաաա տըրնարազ եազըլուր-
ղընա կէօրէ, Մուսթաֆա Նոյիլի բաշա
հազըլթլէրի Հանեաաա ալտէթ իթմէք
իւզրէ օլունպ, ֆազաթ միւշարիլէյ
հազըլթլէրի շէհրի մէզպուրա կիթմէյիպ,
Գօրօնօրիս շիթթիլիլ տէնիլլէն շիթթիլէք-
տէ ալա իտէճէք վէ օլաաան տախի
ֆիսսամօ վէ Սէլինօ թարաֆլարընտան
աղիլթ իտէճէք տիր.

Միւշարիլէյ հազըլթլէրիլին Սըգա-
տի մանաաթըրըն թէք իթմէլէրիլտէն,
րէթիմօնուս տախիլի տայիլլէյի իթթա-
աթ օլտուղլարը աշիքեար սուրէթտէ
անլաշըլմագտա ուրբ.

Սէյլէնտիլինէ նէզարէն, Գօրօնէօս
իլէ Զիմպրագաթի Սէլինօ նահիլլէլէրի
թարաֆընա շէքիլիլլէր, վէ մուգալէ-
թէ տէվամ իթմէք նիլլէթի ֆաաիտէսին-
տէ իմիշէր, ֆիսսամօնահիլլէսի իթթա-
իթմէքնիլլէթինտէ պուլունտուղունտան,
Մուսթաֆա բաշա հազըլթլէրի էվլէլա
մահէլիլ մէզպուրա եօլունու էլէ ալաճագ
իմիշ, վէ օլ վազըլծ աալըլգտա պազը
եալընըլ Սէլինօ թարաֆը գալմըլ օլա-
ճագ ուրբ.

ԳԱՋ ՏՐԱՄԱՐԱՆ ՄԸ

Մանգ-Արթի 240 ունճու նիւսիլիլ պէլլէյէ.

Մենշ թէպէա կը խոստովանինք որ անց-
եալն յիշելը մեծ պակասութիւն է, բայց
ընթերցողք քիչ մը վերջը պիտի տեսնեն որ
ասոր ալ յանցանքը մերը է, որովհետեւ
«որպէս կամիք թէ արասցեն ձեզ մարդիկ
այնպէս եւ դուք արարէք նոցա»: Ուստի
կը յուսանք որ Աստուած մեր այս ակամայ
պակասութեանը թողութիւն կը շնորհէ
ուրեմն անցնինք հիւս միւս կէտերուն.

— Մաքերնուս ելած է 1862 թուականին

իր օգնական-խմբագիրը (Պ. Ա. Գ. Միհրը-
դատեան) գիշեր մը սխալմամբ Արեւելեան
թատրոնը չընդունելուն համար տնօրէնու-
թեան դէմ գրած յօդուածներովը նոյնին կոր-
ծանման պատճառ ըլլալը, զոր երբեմն գո-
վաթեամբ կը յիշատակէր իր լրագրին էջե-
րուն մէջ. ահա Մասիսի ազգայէն ընթաց-
քն ու գեղեցիկ հոգին:

— Մտքերնուս ելած չէ 1866 մարտ 27ի
պատահարին մեծ կարեւորութիւն տալով
զանիկա ազդին օգտակար միջոց մը համա-
րելը. ահա Մասիսի ազգայէն ընթացքն ու
գեղեցիկ հոգին:

— Մտքերնուս ելած չէ նաեւ 'ի նպատ-
ի աշատուր եպիսկոպոսի հրատարակած նա-
մակներովն անոր անստոյգ անմեղութեանը
նպատակը. ահա Մասիսի ազգայէն ընթաց-
քն ու գեղեցիկ հոգին:

— Մոռցած չենք 1865 թուականին ազ-
գային վարչութեան լրագրագետներէն ստո-
րագրութիւն ուղեւոր որոշումը՝ զոր օր մը
առաջ յարգելով առանց դիտողութեան փու-
թաց ամէնէն առաջ ինքն ստորագրելու, եւ
օր մը ետքն ալ իր հրատարակած թուոյն
մէջ ելած յետս կոչման ձեւով յօդուած մը
հրատարակելը. ահա անսխալ Մասիսի իր թը-
քածը չլքելուն յայտնի ապացոյց մ'ալ: Բայց
մինակ աս չ'է:

— Որովհետեւ մոռցած չենք նաեւ եր-
բեմն զՄէծնուա Պապական լրագիր, կոկո-
զարան, իմաստակ եւ ասոնց նման բառերով
անուանելը եւ հիմա ալ տատալական կոչելը:

Ընթերցող, դուն ըսէ հիմա թէ Մէծնուա
այս երկուքէն ո՞րն է, կոկոզարան ու իմաս-
տակ է՞ թէ պատուական. բայց բոտ Մա-
սիսի երկուքն ալ է եւ չէ. ահա Մասիսի
անայայտելի սկզբունքը:

Սակայն այս չափն հիմակու հիմա բաւա-
կան համարելով որեւք ականջնիս քիչ մ'ալ
միւս ըսածները լսելու՝ ամենայն ջերմեան-
դութեամբ:

— «Ահա... Ազգը լուսաւորելու ելող
խմբագիր մը՝ որ ոչ իր կրօնքին տարերքը
գիտէ, ոչ... եւ քանի մը տող անդին ալ
մեր քաջ կրօնագէտը կը յարէ ըսելով՝

«Այլէ քանի մը տարի առաջ, այսինքն
առաջին չափիլը դեռ չ'իմաստ, որ է Միւ-
նատիւրը գոռացած ժամանակ. Պատրիար-
քարանի մէջ հրապարակաւ ապտակ մը կե-
բաւ ամբարայէ մը, ապտակ մը՝ որուն վրայ
շատերու հետ մենք ալ ցաւեցանք եւ զայ-
րացանք. եւ մինչդեռ անհամբերութեամբ
կ'սպասէինք որ Միւնատին «հրապարակաւ
հաստատուի պահանջէ» կամ «գոնէ բողոքէ,
որչափ մեծ եղաւ դարմանքնիս» երբ իմա-
ցանք որ մեր անվեր կտրիճը դեռ հինգ
վարկեան չ'անցած՝ գացեր զինքն այնպէս
մահու չափ անարգող տեսութեան ձեռքը
«վատութեամբ» համբուրեր է, կարծես թէ
իրեն եղած վատաւոր շնորհի մը փոխարէն
«իր երախտագէտ գոհութիւնը յայտնելու
մտք»։ «Տես Մասիս թիւ 770:

Ահաւասիկ իր կրօնքին տարերքը լաւ ճան-
չող կրօնագէտ խմբագիր մը՝ որ քրիստոնէ-
ութեան գերագոյն հեղինակին «եթէ ոք ա-
ծիցէ ապտակ յաշ ծնօտ քո, ԴԱՐՁՈ ՆՄԱ

ԵՆ ԶՄԻՒՍՆ» եւ թէ «ՄԻ ԿԱԼ ՀԱԿԱՌԱԿ
ԶԱՐԻՆ» պատուիրածն իսպառ մոռնալով
ակամայ սխալանքի մը համար իր պաշտօ-
նակցէն ալ հրապարակաւ վրէժնդրութեան
ոգի կ'ակնկալէ եղեր:

Բէ՛հ դատողութեանդ, Պ. Մասիս, ին-
տո՞ր ալ գեղեցիկ կը վարդապետես քու պաշ-
տած կրօնքիդ տարերքը: Ուստի քու խեղ-
ճութեանդ համար մեր ունեցած կարեկցու-
թիւնն ալ քու քաջ կրօնագիտութեանդ թող
վատաւոր մըցանակն ըլլայ:

Բայց ճշմարտախօս ու արդարասէր Մա-
սիսի առարկած վերոյիշեալ տողերը չարա-
շար մեկնուած են, զորս կարդալով՝ ստու-
գիւ որչա՞փ մեծ եղաւ դարմանքնիս, որ
վատութեամբ (մերը չէ այս բառը) տարերք
ձեւ ու գոյն տուեր է իրողութեան:

Ահա իրին ստուգութիւնը:

1860 թուականին երբ ժողովուրդը խու-
ռըն քաղութեամբ Պատրիարքարան հաւաք-
ուած ժամանակին ընդհանուր ժողովէն կը
խնդրէր որ առաջ Սահմանադրութիւնը հաս-
տատուի եւ ապա Պատրիարքը. Միւնատի
խմբագրին ալ ժողովուրդին կողմէն պատ-
գամաւոր ընտրուած էր ան ատեն՝ որպէս զի
ժողովուրդին կամքը առ ընդհանուր ժողովն
հաղորդէ: Տառեան Պօղոս պէյը՝ իրեն մարդ
սխալակաւ մ'իջուց նոյն օրը, բայց իր ը-
րածին ապօրինաւորութիւնը չուա մը զգալով
հրապարակաւ ըրած սխալանացն հրապարա-
կաւ ներողութիւն խնդրեց դարձեալ, որմէկ
քանի պատուաւոր անձինք հաշտութեան
համար միջնորդելով, յորդորեցին որ Պօղոս
պէյը իր ճակատն համբուրէ եւ ինք տլ ա-
նոր ձեռքը:

Պ. Փանոսեան վեհաձեռնարար ներելով
Պէյին սկսեալ սխալանացը՝ փութաց հաշ-
տուիլ անոր հետ եւ նա ալ ոչ միայն Պ.
Փանոսեանի ճակատն համբուրեց, այլ եւ
թախանձանօք իր Այստէ ֆանօի բնակարանն
հրաւիրելով՝ երկու օր ալ շքեղ խնճոյք տը-
ւաւ Պ. Փանոսեանի:

Մեր ըսածին շատերը ականատես վկայ-
ներ են, եւ ահա՛ աս ալ Մասիսի ճշմարտա-
խօսութեանն ու արդարասիրութեանը կեն-
դանի ապացոյց մ'է:

Ուրեմն ո՞ր մնացին հիմա Մասիսի ը-
սածները, զորս բնաւ հարկաւոր չ'էր հրա-
տարակել, եւ մահաւանդ որ իր գատին հետ
ամենեւին յարաբերութիւն մը չ'ունէր:

Ինչպէս կուգէիր, թշուառական, որ
Պօղոս պէյն իրեն մարդ մեղանշակաւ՝ սխա-
լելէ եւ իր սխալիւ ճանչելով զզջալէ ետեւ,
Միւնատի դարձեալ անկէ հաստատուի՝ պա-
հանջէր. անոր դէմ բողոքե՞ր. արդեօք ա-
ստիկ կը պատուիրէ քեզի քու պաշտած կը-
րօնքդ, եւ միթէ ասանկ կ'ուսցնէ քեզ քու
քարոզած պատշաճից օրէնքդ, մարդկութիւ-
նըն ու քաղաքութիւնը: Այսչա՞փ ալ զը-
ռնիկ զգացում:

Ստուգիւ Պ. Մասիս, դուն ոչ քու պաշ-
տած կրօնքիդ տարերքը կը ճանչնաս, ոչ
պատշաճից օրէնք, ոչ մարդկութիւն, ոչ
քաղաքակրթութիւն եւ ոչ ալ փեմբաւնիլ ու
փաստաբանի գիտես, որովհետեւ դու փա-
տաբանի կարծած ատենդ կը թշնամանես ը-
սելով՝ «անոր (Միւնատի) ընթացքին ազ-
գաւորման ու հոգին վատ է»:

Ընթերցող, 'իտէր ճշմարտութեան եւ իտէր
հոգւոյդ գու վկայէ հիմա ուրեմն թէ այս եր-
կու լրագիրներէն ո՞րն է ստուգիւ «սիրամար-
դի փետուրներով զարդարուողն ու փողոցի
ճարտասանը, սրճանոցի տրամաբանը, կապի-
լիոնի աստուածաբանը եւ միով բանիւ տգէտ
Շարլաթանը, որ չաղակրատութիւնն ու սը-
նապարծութիւնը՝ դրամապուխ, լրբութիւնը՝
գործիք եւ վատութիւնը՝ նեցուկ ըրած է
իրեն»:

Այս բառերս մերը չ'են, այլ Մասիսին՝
զորս լոկի մնջիլ Միւնատի ընծայած ա-
տեն, մենք ալ իր գրագիտական ու փաստա-
բանական բարձր հանճարոյն իբրեւ արժա-
նաւոր մըցանակ՝ հրապարակաւ իրեն կընը-
ւիրենք, եւ կարեկցաբար զինքն յորդորե-
լով՝ կը յաւելունք հետեւեալ խրատը, զոր
երբեմն ուշիմ գրիչ մը ըսած է:

Պ. Մասիսի
«Կամ երէք խորհէ ու մէյ մը գրէ»
«Եւ կամ գրիչը ձեռքէդ վար ձգէ»
1866, նոյեմ. 11

Պ-րէտ.

— . . . Խմբագիր

Ըր Սաժ գաղղիացի մեծանուն մատենագ-
րին երեւելի հանճարոյն, բեղմնաւոր երե-
ւակայութեան եւ ողջամիտ ոգւոյն ծնունդն
եղող ժիլ Պլաս հաշակաւոր վիպասանու-
թեանը զուարճաւորն հետ խառնուած իւր
ազգու բարոյականութեան կարողութեամբը
Եւրոպական միւս մատենագրութեանց դա-
սուն մէջ առաջին տեղին տալով ըլլալով
նորա պարզ եւ գեղեցիկ տպագրութեանը
մասին քանի ազգային օրագրաց մէջ հրատա-
րակուած Ազգը բնականաբար մեծ բերկրու-
թիւն մը ազդեց ինձ:

Սոյն շահաւէտ վիպասանութեան ազգիւ
մէջ ալ քիչ ժամանակէն 'ի լոյս ընծայուելու
մասին զգացած բերկրութեանս անշուշտ ու-
րիշ բաղմամբ ընթերցասէր ազգայինք ալ
մասնակից ըլլալով, պիտի ջանան իրենց ձե-
ռնտուութեամբը խրախուսել այսպիսի գործ
մը տպեալ եւ ստորագրեալ անդորրագիրնե-
րով ու հրապարակական խոստումներով ըստ
ամենայնի երաշխաւորուած եւ ապահովուած
է. եւ որուն ձեռնարկուած անշահախնդ-
րութիւնը. ուղղամտութիւնը եւ մեծամեծ
գոհութիւնները իրենց Ազգին պայմանաց
մէջ իբրեւ 'ի հայելոյ յատակ կերելին:

Գոհութեամբ կը լսեմ որ արդէն ութսու-
նէն աւելի ընթերցասէր ազգայինք ինչպէս
որ գործոյս ձեռնարկութեանը յառաջագոյն
քաջալերած էին, նոյնպէս եւ առ այժմ ազ-
գասիրաբար ստորագրուեր են եւ այժմ ալ
ստորագրուելու յորդոր կը կարգան:

Այսպիսի ուսումնասիր ազգայնոց սոյն
քաջալերական գործը մեծ գովեստով եւ
խորին շնորհակալութեամբ յիշատակուելու
արժանի է. եւ կը յուսամ թէ այլոց ալ ազ-
գու օրինակ մը կը ըլլայ:

Ուստի առ այժմ գործոյս ձեռնարկուած 'ի
սրտէ յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն մազ-
թելով կը խնդրեմ որ նաեւ ընդունին մի բա-
ժանորդսոյնս ալ նշանակելով իրենց բաժա-
նորդաց ցանկին մէջ նուառաբար անունը:

Կ. Պօլիս, նոյեմ 20. 1866

Թ. Աւետիսեան

... Խմբագիր

Անցած իրիկուն երբ սենեկիս մէջ առանձնացած վերանորոգումի վրայ կը գրգրէի, տեղական թղթաբերութեան միջոցաւ նամակ մ'ատուցայ յանկարծ:

Ինչ կըսես բարեկամ, որ այս ալ գրած նիւթիս յարմար էր, նա ալ ինծի պէս վերանորոգում կողողալէր ընկերական եղծումներու գէտ, բայց սա տարբերութեամբ որ այս նամակին հեղինակը կին մ'էր:

Կարգացի նամակը եւ ըսի մտովի թէ ընկերութեան իւրաքանչիւր ձիւղերն իրենց յատուկ շահերուն եւ իրաւանցը վրայ կը մտածեն:

Շնորհալի խօսելով, բարեկամ, շուտ բեցայ մնացի թէ՛ ընտրած նիւթիս ո՛ր կողմէն սկսիմ գրել, որովհետեւ այնպիսի ժամանակի մը մէջ կապրինք հիմա՝ յորում մեր ընկերութեան գրեթէ բոլոր կարգերն ու օրէնքները եղծուած են:

Առաջինութիւնը ստուէր մ'է, ուրուն անունովը ամենուրէք վնասներ կը գործուին, եւ որու իսկական նկարագիրը կրող անձինք այնչափ քիչ են հիմա մեր մէջ, որ տաքինի անձերը մէյ մէկ խաբեբաներ կենթադրուին:

Ասիկա բարեկամ, բարոյական օրինաց չեղծումին մէկ արգասիքն է:

Իրավի օրտին մէջ նիւթականութիւնը՝ հաւատք է, նախապաշարութեամբ՝ կրօն, կուրուքիւնը՝ բարոյական եւ սոսկութիւնը՝ օրէնք:

Երբ իրերն այս վիճակին մէջ ըլլան, տարակոյս չկայ, բարեկամ, որ ամեն բան իր պարզութիւնը կը կորուսէ, եւ ահա ան ասան զեղծումը կը ըլլայ ընկերութեան համար ամբողջ օրէնք:

Կամուսանայ մէկը, բայց առանց գիտնալու եւ ըմբռնելու այն էական պայմանները՝ որ ընկերական կեանքի էութիւններն են. հետեւաբար ամուսնութեան նկարագիրը կը փոխուի եւ բիւր անկարգութիւններ ալ տեղի կունենան. որոց մէկ յայտնի տպացոյցն է հետեւեալը՝ Պ. Սիսակ:

« Լսեցի որ վերանորոգումի վրայ յօդուածներ պիտի գրէք եղբր, կը խնդրեմ որ ազդեցնուէ ընկերական ու ամուսնական վիճակն ալ ստորագրէք:

« Պուլցէ զարմանաք ասանկ ըսելուս, բայց գիտէք արդեօք թէ ամուսնանք նուս ձեռքէն ինչեր կը քաշենք:

« Էս երեք զաւկի տէր եմ, եւ երկու տարի է որ ամուսինս զիս ու զաւկներս Երեւանի վրայ ձգած բաժնուած է, եւ հիմա ալ կը լսեմ որ Յոյն օրիորդի մը սիրտ հարելով հետք պիտի ամուսնանայ եղբր:

« Ա՛հ, տսիկա անտանելի բան է, Պ. Սիսակ, մեծ անգթութիւնն է, որուն ինչ աստիճան ծանր ըլլալը միայն անոր ենթակայ եղողները գիտեն:

« Անգղամը, իմ կուսութիւնս եղծելէ զատ՝ զիս ու զաւկներս ալ թշուառ բրուէ:

« Ըսէ, խնդրեմ, միթէ միւսնաորին իրաւունք չունէ՞ր քաղաքական ամուսնութիւն պօռալու:

« Սրտիս ցաւէն քիչ մը երկար եղաւ նամակս, բայց կը խնդրեմ, Պ. Սիսակ, որ այս նիւթերուն վրայ ալ գրէք:

1866 Նոյեմ. 18 Երեւան:

Ինչ կըսես հիմա, բարեկամ, այս նամակը կարգալէզ ետեւ, միթէ դու ալ ինձ հետ չես միարանիր ըսելու թէ մեր ընկերական վիճակի կարգերն ու օրէնքները եղծուած են, որու անմիջական զարման բարեկարգութեան վերանորոգում հարկ է:

1866 Նոյեմ. 20

Սիսակ

Մանչէսթըրէն թարափումըս պիտի լինէ բաւուր սաթըշարը:

ԼԻՎԵՐՊՈՒԼ ԲԱՄՈՒԳ ԲԻՅԱԶԱՐ

22 Նոյեմ. Բէնէ՛նէ՛ն:

Պու կիւնքի սաթըշ Բէք էյի օլուպ ֆիւնթար եօգարեա մէկալ տըր. սաթըշ պու կիւն 15,000 պաւեա օլուպ, պունյարտան 6000 ի մատրապաղար վէ թաշրա իչին տիր:

Պու կիւնքի Բէք էյի օլուպ:

Միտլինկ (օրթա) Պոյրտ 14. Մոֆայ 14-1 Օրլանտ 14-2. Էյի ճինս Մըսոր 16-2. Բէք-նամ 15-1. Տօլարա սուրաթ 10-2. Պէն-կալ 7-2:

23 Նոյեմ. Բէնէ՛ն:

Պու կիւնքի սաթըշ Բէք էյի օլուպ ֆիւնթար զայէթի իլէ գալի. սաթըշ պու կիւն 15,000 պաւեա, պունյարտան 6000 ի մատրապաղար վէ թաշրա իչին տիր:

Պու հաֆթաթի սաթըշ Բէք էյի օլուպ 14,680 պաւեա օլուպ, պունյարտան 6960 ի մատրապաղար վէ 14,950 ի աչըգտան թաշրա իչին, մապաղի 42790 պաւեա եէրլի ֆապրիգալար իչին տիր:

Պէն-Բէք էյի օլուպ:

24 Նոյեմբեր ճիւմա իրթէսի բիւնաշատ տիւնքինտէն պիր թէպէտիւլաթ օլմագսըզ ֆիւնթար կէրէյի կիպի գուլլէթ քէսպ իլլէտի սաթըշ պու կիւն, 12 պին պաւեա պունյարտան 5000 ի մատրապաղար վէ թաշրա իչին տիր:

Պէն-Բէք էյի օլուպ:

26 Նոյեմբեր Բէք էյի օլուպ:

Պու կիւն ումուսի իսթէք Զօգ էյի օլտուղունտան էվլէթի ֆիւնթար տաշա գիւնտէ գալիլլէտի սաթըշ պու կիւն 10 պին պաւեա, պունյարտան 5000 ի մատրապաղար վէ թաշրա իչին տիր:

Պէն-Բէք էյի օլուպ:

27 Նոյեմ. Բէնէ՛ն:

Պու կիւնքի բիւնաշտն սէսի պիրաղ առտուէճէ իսթէք. երկնէ կարտմընա տըր. ֆիւնթար տաշա հիչ պիր թէպէտիւլաթ վուգու պուլմագսըզ սաթըշ պու կիւն 8000 պաւեա, պունյարտան 5000 ի մատրապաղար վէ թաշրա իչին տիր:

Ֆիւնթար պիր թապըք էսկի հայտէ տիր:

28 Նոյեմ. Բէնէ՛ն:

Պու կիւն սաթըշ 8000 պաւեա տըր, վա. գաա բիւնա էյիճէ իսթէք ֆիւնթար տաշա պիր ֆարգ եօգ տուր. 4000 ի մատրապաղար վէ թաշրա իչին տիր:

ԹԱՏՐԱՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ Ս. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

1866 ԳԵԿՏ. 1 ՀԷՔԵՐԵԱՆ. ԳԵՇԵՐ ԺԱՄ 21-2

ՊՕՂՈՍ ԵՒ ՎԵՐԳԻՆԻԱ

ԹԱՏՐԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

ԶԱԽԵՏ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՕԹԵԻԱՆ

ԷՄԹԱԱՅՐ ՏԱԽԻԼԻՑՅԷ

Մանուկիչէ	օգգասը	ՊՐԶԻՐ. ՊՐԶԻՐ.
Ա. ֆիւնթար	255-	240-
Մազը սիլա	15-20	14
Մազը ապլա	8-	9-
Եարաղը Անաթօլու քիլի	6-20	
Եարաղը » Երյաանմը	15-	12-20
ձէհի բրիւս	15-	13-20
Քիթի բրիւս եարաղ	21-	25-
Բաւուր Ատանա	10-20	11-
» Կէյլէ պիրինի	12-20	
» Խարթուլ	9-	
» Աճէմ Բուսիա	9-20	
Քէօթանեա	15-	
Թիթիթիք Վան	27-	28-
Թիթիթիք Էնդարէ բրիւս	45-	46-
Անիսն Անատոլու	5-	
» Բոււլլի	4-	
» Սաղըզ	7-20	
Պալ մուսու	24-	25-
Սալէպ	14-	15-
Մալէպ	7-	
Գօլուն տէրիսի բրիւս	6-20	
Քէյի » Թիլլիլ »	81-2	91-2
Գօլուն տէրիսի իքինի	5-20	
Պիրինի գօզա գուրու	160-	
Իքինի » »	155-	
Ֆիւնթար պիրինի	500-	530-
Տէմիրտաշ Զէքի	500-	
Լիւրի իքէյի Օլգա	500-	
» » Գարապաղ	250-	
» » Եօսիսի	550-	
Թայդան քիլէ	58-	40-
» Տուրօ Բոււլլի	25-	
Գըղըն Թուրա	55-	
» Բոււլլի	20-	
Խամայիլ	50-	52-
Արֆա Խարայիլ	10-	41-
Արֆա Բոււլլի	14-	
Գօգօրօզ	15-	
Եաշ գօզա	15-20	14-20

ԷՄԹԱԱՅՐ ԷՃՆԵՊԻՑՅԷ

Գաւլէ պիրինի	100 օգգասը	ՊՐԶԻՐ. ՊՐԶԻՐ.
» Իքինի »	900-	
» Իւլլինի »	850-	
Թօզ Զէքի Զիւրըզ. 440 օգգասը	255-	
Զէքի Զօլանտա »	260	
Գալայ »	660-	665-
Չէլիք Իքի 00 »	175-	180-
Չէլիք պիր 0 »	190-	
Թիմուր, Զրպուզ եասար եուվարպա »	68-	70-
Թիմուր եարմա չի-վիլիք »	75-	76-
Սաճ Զիւլմըս պիր-տէն 14է գաուար »	115-	120-
Թէլ Զէմպէր »	90-	92-
Սօր պաղամ »	60-	65-
Չաճը գրպըզ »	47-	48-
Շապ Ինկիլիկ »	70-	
Լէօզ թաշը »	5-20	6-
Չիլիս »	125-	150-
Գըրմըզ Զարապիսօր »	-	-
Գըրմըզ քիլէճիսօր »	42-	45-
Պիպէր »	-	-
Նըշաուր »	6-20	
Բէնէքէ Խաշ մարգա չիթիք »	540-	550-
» սանտըղ »	11-	12-
Բօմ Ինկիլիկ »	-	-
Բօմ Ամբիգա »	9-	

ՍԱԶԻԳ ՂԱԶԻԹԱ

ՎԱՐՁՈՒՄՆ 8. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԷՎԱՆՔ ԶԵՐԱԼՏԵՆ ԹԱՊԵՐԱԿԱՆՆԵՐ
ՊԵՌ-ՕՂԱԿՏԱ ՏՕՂԱԿ ԵՐԵՎԱՆ, ԶՅՈՐԴԱՆ ԱԳՏՈՒԼԵ
ՊԵՐՏԵՐԵՐ ԳԱՐԵՐԵՐԱՆ ԵՐԵՎԱՆ 1867: